

HOTARUL

Revistă literară și culturală

SUMAR :

Pompiliu Barbu	Cohorte albe-au poposit) Dormiți mănuțe albe . .) <i>versuri</i>
Eduard I. Găvănescu	Tîrguri arădane
Octavian Lupăș	Situația iobagilor din Șoimoș în preajma revoluției I Gh. Doja
Dr. Gh. Ciuhandu	Prin „revisionism“ la „antirevisionism“
Marcel Olinescu	Stanțe de toamnă (<i>versuri</i>)
Al. Negură	Pustiu de toamnă (<i>versuri</i>)
Prof. S. Katz	Anselm de Canterbury
Ștefan Gomboșiu	Cronica plastică (<i>Pictorul Catul Bogdan</i>)
Pan	Cronica rimată

Recensii. CĂRȚI: E. Lovinescu „Firu'n patru“ — Dragoș Protopopescu „Condamnații la castitate“ (a. n.)
M. Ar. Dan „Draeovenii“ (I. Pogana) — Dion Mardan „Organizarea muncii în America“ (i. n.)
— Spinoza „Tratat despre îndreptarea intelectului“.

REVISTE: „Azi“ — „Viața Literară“ — „România Literară“ — „Vremea“ — Publicistica cotidiană despre „Hotarul“

Insemnări: „Șomerii“ (i. f.) — „Conferințele Ateneului popular“ (e. g.)

Note: Orientarea în spre dreapte... — Capitala Banatului... Ivan Bunin... (t. v.)

Reproduceri: C. Bogdan, Romul Ladea și Ștefan Gomboșiu

HOTARUL apare sub îngrijirea unui comitet de redacție, format din următorii membri ai „Ateneului Popular Arădan”: Barbu Pompiliu, Ciuhandu Gh., Constantinescu Al., Găvănescu Eduard, Lupaș Octavian, Olinescu Marcel, Negură Al., Păun Mihail, Isaia Tolan și Vuia Tiberiu.

HOTARUL apare lunar cu un singur număr dublu pentru lunile Iulie și August, abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale,
pe an --- --- --- 200 lei
pentru particulari 100 lei

* * *

HOTARUL va apare în 24 și 28 pagini.

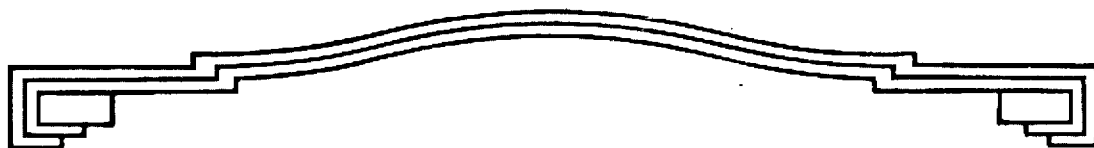
PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

Pentru tot ceiace privește **redacția**: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa *Al. Negură, publicist, Arad.*

Abonamentele și tot ceiace privește **administrația**, se vor adresa *Al. Constantinescu, profesor, Bul. General Dragalina, Arad.*

NOTA ADMINISTRAȚIEI. Rugăm pe domnii abonați să ne trimită costul abonamentului pe adresa: Al. Constantinescu, Arad, Bulevardul General Dragalina, 16.

HOTARUL

Cohorte albe-au poposit . . .

***Cohorte albe-au poposit
Pe toate plaiurile dace;
Se tem cătunele sărace,
De-atâta oaste ce-a sosit!...***

***Ci nu vă temeși, grijă nu-i!
E Craiul Ler cu oastea lui;
De cincisprezece ani decând
Ne știe liberi petrecând,
Mereu a vrut moșneagul Ler
Să prăznuiască'n rând cu noi
Cu toată slava lui din cer
Pe mucenici și pe eroi . .***

***Azi la Crăciunul drag, la rând
Al cincisprezecilea, decând
E șaara liberă pe veci —
Au părăsit morminte reci
Cohorte albe de strămoși!***

***Vreau să trăiască praznic sfânt
Cu strănepoșii inimoși
Străbunii noștri din mormânt.***

*În seara de Ajun, din cer,
Pe drumu-i argintat de ger,
Veni-va Preaslăvitul Ler,
Pe lângă zid de lănci de fer
Și'n rând cu noi zâmbind senin.
Va închina pașarul plin
În cinstea sangelui latin...*

*Întreagă fără fremătând
Va colinda în jurul lui,
Colinda scrisă sangerând:
A întregirii Neamului!*

*Iar steaua răsărind frumos,
Va lumina spre codri jos
Și va'mpleți'n argint din cer
Cuvantul nostru dat lui Ler:
C'om fi o limbă și-un păstor
De-acum în vecii vecilor...*

Pompiliu Barbu.

DORMIȚI MÂNUTE ALBE...

*Inmărmurind în vira-i, iatacul fermecat
Închise steaua'n gene de vis catifelat.*

*Crenguțe poleite cu bronz și fulgi de fir
Restiră dintr'o taină miros de trandafir.*

*La ferestruie merii, au strâns pentru Ajun
Cununi de floarea iernii și pace de Crăciun.*

*Pe perne argintate, de licăriri de stea,
Dormiți mânuțe albe, sub obrăjori de nea...*

POMPILIU BARBU.

Tîrguri arădane.

Sub acest titlu publicăm extrase din »Descriptia Regis Cameralis Domini sic dicti Mutinensis«, 1). relative la tîrgurile cari se găsesc pe teritoriul marelui comitat al Aradului.

Incepem cu Ineul sau Boroș-Ineul, cum se află trecut în această descriere statistică.

Informațiile ce ni se dau arată cât de romînesc era acest ținut arădan. Tîrgurile, — referindu-ne numai la ele deocamdată — sunt populate în întregime »per totum« de neamul valah schismatic, adică ortodox, printre cari sunt pripășiți cîțiva »nounulli« străini, catolici.

În al doilea rând ni se înfățișează un tablou complet asupra condițiunilor economice și, mai ales, sociale, în cari se găseau la 1781, când se face statistica, iobagii romîni din părțile arădane.

E-o lumină nouă venită să precizeze mai bine și să explice cauzele adînci ale răscoalei lui Horea. Limba, latină meridională în care e scrisă această descriere, traduce de-a dreptul cuvintele romînești, cari desemnau, popular, diferitele noțiuni. Vom căuta să le menționăm acolo unde se întîlnesc, în decursul acestei expuneri.

Dăm mai jos traducerea descrierii statistice relative la Boroș-Ineu, astăzi Ineu.

Tîrgul Boroș-Ineu.²⁾

Tîrgul acesta, dacă se exceptează cîțiva Romano-Catolici cum sunt slujbașii domeniului, servitorii, 3). deasemenea meșterul berar, 4). potcovarul, 5). hangiul, 6). cărciumarul, 7). și morarul, 8). este populat în întregime de neamul valah schismatic, de liberă migrațiune. 9).

Biserica 10). acestora se află în mijlocul tîrgului și anume pe proprietatea baronului Peterfy, a cărui parte (după cum se va spune mai jos), este mai mare aici decât aceia regală și camerală. Biserica aceasta este construită din materiale lemnoase și bine acoperită cu scânduri de stejar, avînd turlă clădită deasupra din lemn și prevăzute cu clopote.

Trei preoți 11). o servesc după legea urbană, care o slujesc 12). de obicei în ceace privește slujbele și liturgiile.

Dincolo de riul Crișul Alb, care curge prin acest tîrg și trece prin altă parte a acestuia situată spre nord, se găsește o foarte veche cetate. 13).

Din cauza izbiturilor de altă dată ale Turcilor cari atăcau și din cauza loviturilor pietrelor cari se văd până și-acum, a fost dărîmată

această cetate, într-o parte aproape în întregime, numai că înăuntru și anume, între dărîmăturile interioare ale cetății se află ridicate un hambar și câteva dăposturi locuibile ale dogarilor. Apoi, în partea din afară a cetății, din fosta moschee turcească a fost adaptată bisericii 15). Romano-Catolice, din materiale solide, de către noul domn arendator, lungă de opt stînjini 16). și lată de șapte, prevăzută spre răsărit cu o mică sacristie și, în interior împodobită cu trei altare. În partea de apus a acesteia stă și acum un vechiu turn turcesc mai înalt, rotund, ridicat din pietre patrate și acoperit de curînd din nou fără să se păstreze vechimea.

În partea apuseană a acestei biserici se învecinează casa parohială, pe care e locuște un paroh din clerul de mir 17), și fiindcă această numită cetate este în întregime pe proprietatea baronului Peterfy, din această cauză aceiași familie exercitează deasemenea dreptul de patronat, 18) în această parohie. 19) De altfel domnul arendator cameral, din zelul pentru credința catolică, obișnuiește să dea

1). Vezi în „Hotarul“ No. 7 descrierea acestei statistici. 2). pag. 4. — 3) Servitores; 4) braxator; 5) faber ferrarius; 6) locarius; 7) campo; 8) molitar; 9) liberae migrationes; 10) templum; 11) popones; 12) administrare; 13) fortalium.

14) domunculae; 15) aeclesia; 16) orgia — E de șase picioare, după Antonius Bartol glossarium mediae et infimae latinitatis Regni Hungariae Budapestini. Anno MCMI pag. 470. 17) saeculari clero; 18) jus patronatus; 19) parohia;

anual, pentru mai bună întreținere a numitului paroh, după buna sa plăcere, 50 fl., douăzeci și patru măsurii posoniense 20) de grâu, trei urne 21) de vin, douăsprezece stînjeni de lemne.

În partea cealaltă, apuseană, a acestui tîrg este proprietatea 23) domeniială așezată lângă malul riului Crișul Alb. În mijlocul acesteia este clădirea domeniială cu fața spre miazăzi, din cărămizi neocapte, amesticate cu bolovani și acoperită cu scânduri. 24) Edificiul acesteia este mai înalt, la care urci pe șapte trepte de lemn. Lungimea ei este de 17 stînjeni, iar lățimea de 4; are un coridor de lemn, lung cât și casa, pardosit cu cărămizi. Această clădire cuprinde în linie dreaptă 4 odăi și o cămară, 25) toate acestea acoperite cu scânduri, pardoseaua de lemn fiind construită deasemenea din scânduri, și prevăzute cu uși, ferestre întărite cu bune gratii de fier 26) și cu sobe obișnuite noi. Dedesupt se află o pivniță, 27) ale cărei laturi sunt deasemenea zidite, iar spre răsărit boltite dela 1 și jumătate stînjeni în sus, celealte părți fiind apropiate de etaj. Cuprinde circa patru sute de urne.

Deasemenea în fața acestei clădiri, spre stînga, la o distanță de aproape 30 de pași se află o bucătărie 28) de lemn, dată cu lut, având o vatră 29) de piatră, lungă de 9 stînjeni, lată de 4 și acoperită cu scânduri aproape noi. În prelungirea acestei bucătării la stînga e odaia familiei, iar la dreapta se află camera, aranjată pentru conservarea lucrurilor necesare la bucătărie. Pe lângă aceasta în fața acestei clădiri, în dreapta, se găsește o locuință de lemn, dată cu lut, acoperită cu rogoz 30), care e locuită de păzitorii închisorilor, apoi dela partea apuseană a acestei locuințe, sunt închisorile 31) domeniiale pentru pedepsirea înfracțiunilor delieventilor, nu destui de potrivite din cauza construcției șubrede și a vechimii lor.

De altfel în locul acestor închisori, au fost ridicate acum altele noi în plasa Pâncota, despre care se va vorbi la locul cuvenit.

În dosul acestei clădiri, la dreapta, spre tîrg, este un grajd 32) de lemn, dat cu lut,

20) Metretas Posoninses-o metretă posoniensă are 62, 4983 l. în A. Pallas Nagy Lexikona vol. 12 pag. 541.; 21) urnae, 22) pag. 5, 23) fundus; 24) scandulis; 25) cameram 26) feneis cratibus; 27) cellarium; 28) culina; 29) camino; 30) casice; 31) carceres; 32) stabulum.

acoperit cu rogoz și în stare să cuprindă 20 de cai. La capătul acestuia e un adăpost 33) de lemn, acoperit cu rogoz, adaptat să adăpostească 4 care. Apoi lângă acest adăpost se află un hambar 34) de lemn, ale cărui părți atât laterale, superioare cât și de jos sunt acoperite cu scânduri. Lungimea 35) acestuia este de 9 și jumătate stînjeni, iar lățimea de 3 și un sfert.

Această proprietate domeniială, în care se află clădirile mai sus înșirate, e împrejmuită parte cu uluci, parte cu pari întăriți pe deasupra cu spini, a cărei capacitate este mare să cuprindă o semănătură de grâu de trei măsurii posoniense. Lângă grajdurile sus înșirate, dincolo, spre tîrg, este o împrejmuire mai întinsă făcută din uluci întărite pe deasupra cu spini, cuprinzînd o semănătură de patru măsurii posoniense. În mijlocul acestei îngrădituri este alt hambar de lemn, lung de 17 și un sfert stînjeni, lat de 5 și jumătate, acoperit cu scînduri bune, sprijinindu-se pe 36) stîlpi de zid, de înălțime de o jumătate stînjen, care este foarte potrivit pentru păstrarea cerealelor, curentul pătrunzînd ușor din toate părțile; iar dedesupt, între cei 36 de stîlpi de piatră este în întregime loc gol și el servește pentru așezarea lemnurilor necesare la meseria 36) dogarului. Se găsesc apoi în această împrejmuire coșare 37) mai mari în număr de 13, construite din lemne mai groase în formă de îngrăditură, 38) acoperite parte cu trestie, 39) parte cu ramuri verzi, cari au fost ridicate de către noul domn arendator pentru păstrarea porumbului în circa 500 măsurii necesare la bucătărie. Pe lângă, proprietatea domeniială se învecinează spre miază zi cu:

o grădină împrejmuită în parte cu pari, parte cu uluci, putînd cuprinde o semănătură de o măsură. În aceasta se văd diverși arbori fructiferi, tei și salcîmi. Cu toate acestea, din cauza frecventelor revărsări ale riului Crișul Alb și a apelor 40) numeroase, abia au cîte un fruct. Între spațiile libere dintre ei s'a obișnuit să se răsădească verdeturile 41) necesare la bucătărie. Apoi este deasemenea altă împrejmuire mai mică în această proprietate, spre nord, făcută din pari tăiați, unde s'a semănat de obicei numai legume de grădină. 42)

33) currule înseamnă adăpost pentru căruțe; 34) grenari um. 35) pag. 6; 36) oppificium; 37) corbes; 38) ad normar sepimenti; 39) arundine; 40) humores, 41) viridaria 42) olera hortensia.

Dincolo de grădină sau îngrăditură, aceasta spre nord, este alta mai mare construită din uluci, care poate să cuprindă pantru a-i îngrășa, două sute și mai mult de porci, 43) alergînd în libertate.

Casa acestei proprietăți mai sus pomenite servea mai înainte de locuință pentru supravegheatori, 44) iar acum este reședința domnului plenipotențiar 45), al tuturor bunurilor de Modena, destinată de către noul domn arenda-tor regal și cameral.

Pe 46) lângă aceasta se mai află în tîrgul acesta și o altă proprietate domonială, în care e clădită primăria 47), din lemn și dată cu lut și acoperită cu paie, consistînd din două odăi, bucătăria și cămară, lângă care e un grajd construit din îngrădituri de nuiete și acoperite cu paie. De notat că această primărie aparține mai înainte Comunității acestui tîrg Boroș-Ineu 48), apoi, în decursul timpului, fiind reparată de domeniu, ar depinde deatunci de hotărîrea 49) sa, dacă tîrgoveții locali 50) ar pretinde restituirea ei.

Deasemenea se află în acest tîrg o cîrciumă 51) domonială, construită din lemne date cu lut, acoperită cu paie ieftine, cu o vatră de lemn negru dată cu mil, avînd un antreu 52), în fața căruia e bucătăria și în dreapta o odac mai mare pentru bucătari 53), iar la stînga, una mai mică, alipită cu o cămară, în toate părțile cu ferestre mai ieftine, și uși, în lungime de 9 și jumătate stînjieni, iar în lățime de 4. Lângă această cîrciumă e o pivniță săpată în pămînt și podită de deasupra cu lemne sparte în lungime de 3 stînjieni și 2 în lățime. Apoi se învecinează cu o grădinuță înconjurată cu pari și mai apoi cu o curte împrejmuită cu pari mai vechi. Capacitatea acestei grădinițe este de-o semănătură de jumătate măsură posesiense. Deasemenea lângă această grădină se află o magazie 54) mică pentru verze 55) și carne 56), făcută tot de cîrciumar oin lemne mai ieftine și acoperită cu paie, de care se învecinează o cocină 57) înegrită, pe jumătate acoperită și de nici un preț.

Această cîrciumă domonială, după veniturile 58) a trei ani și anume: 1775, 1776 și 1777, confruntate cu socotelile 59) provizorii ale acestei plăși Boroș-Ineu, observîndu-se

proporția trienală, aduce anual următoarele; și anume:

Se vînd cu paharul 60) aici, după proporția trienală, 121 urne 61) de vin, ița 62) fiind socotită cu 5 creițari 63), luînd totdeauna urna cu 60 de ițe face fl. 605, cr.

Scăzîndu-se de-aici prețul vinului alodial 64) de 3 fl. 65), la fiecare urnă și deasemenea plata 66) cîrciumarului 67) la fiecare urnă calculată cu 18 cr. și încă prețul a șase stînjieni de lemne, date 68) de obicei cîrciumarului cu titlul de alocație anuală, 69) fiecare stînjien fiind socotit cu 1 fl., așadar scizîndu-se în total 405,18

rămîn 199,42 fl.

Deasemenea se vînd 3 urne de rachiu 70), care, fiind date cu 15 cr. ița, fac 45 fl.

Scăzîndu-se de-aici deopotrivă prețul fiecărei urne de rachiu, socotit cu 8 fl. și deasemenea plata cîrciumarului la fiecare urnă calculată cu 1 fl. în total de 27 fl.

rămîn 18 fl.

Deasemenea se vînd două urne de bere 71) care socotite cu 2 cr. fac: 4 fl.

Scăzîndu-se de-aici de-o potrivă prețul berii socotit cu 1 fl. 30 cr. și plata cîrciumarului, calculată cu 7 cr. la fiecare urnă, în

total făcînd 3,14 fl.

rămîn —, 46 cr.

Totalul veniturilor cîrciumarului face 218,28 fl.

Deasemenea se află în acest tîrg o fabrică de bere 72) domonială dincolo de cetatea dărfîmată, la malul riului Crișului Alb, așezată în lung spre miazăzi și ridicată în întregime din materiale solide în formă de cruce 73) și acoperită cu scînduri; de altfel și acoperișul acesteia și zidurile laterale, din cauza prea marelui vechimi, sunt supuse la mari reparații. Se găsesc în aceasta următoarele încăperi; și anume: din partea de miazănoapte intri într-un antreu mic, care are bucătăria în față, apoi în dreapta antreului intri într-o odac mare, cu un tavan nou de scînduri tăiate din lemn de stejar; podeaua 74) e acoperită cu bolovani 75) și că-

⁶⁰⁾ eppocillantur, ⁶¹⁾ Urnae, ⁶²⁾ media, itcze, popular rom. ița aproximativ 0, 8, 1. în Rév-i Nagy Lexikona vol. p. 449, ⁶³⁾ crucifer, ein kreutzer, krajczár. Un florin renan avea 60 de creițari. V. A. Bartol Glossarium p. 185, ⁶⁴⁾ allodialis, ⁶⁵⁾ E vorba ne florinii renani. V. spre exemplu „fiorennum Rhenensem“ la p. 14 a ms., ⁶⁶⁾ mercede, ⁶⁷⁾ educillatoris ⁶⁸⁾ pag. 8, ⁶⁹⁾ titulo annui Derutati, ⁷⁰⁾ crematum, vinars, ⁷¹⁾ cerevisia, ⁷²⁾ educillaris. ⁷³⁾ braxa, ⁷⁴⁾ ad ferman crucis, ⁷⁵⁾ pag. 9. padimentum, ⁷⁶⁾ cemento.

⁴³⁾ setigeri, ⁴⁴⁾ provisores, ⁴⁵⁾ plenipotentiarus, ⁴⁶⁾ pag. 7, ⁴⁷⁾ Domus Spanalis. Spanus - villicus - primar la A. Bartol Glossarium p. 622, ⁴⁸⁾ comunitatem oppidi hujus Boroș-Ienô, ⁴⁹⁾ considerationem, ⁵⁰⁾ oppidani hujates. ⁵¹⁾ educillum, ⁵²⁾ atriolum, ⁵³⁾ cenervatorium, ⁵⁴⁾ culum ⁵⁵⁾ carnum, ⁵⁶⁾ hara, ⁵⁷⁾ introitum, ⁵⁸⁾ rauonibus.

rămizi, de frica incendiului, peste grinzele transversale de lemn, scindurile fiind putrezite acum. Aceasta slujește de locuință berarului. Apoi în stînga antreului intri în distiler: rachiului 77), prevăzută cu opt cazane de cupru 78) și 16 căzi 79) de stejar; lângă această distilerie, spre miazăzi, așezată dincolo de zidul clădirii, e adausă o mică cămăruță 80), adaptată potrivit pentru păstrarea rachiului. După aceasta, din aceeași distilerie, intri în fabrica de bere 81), avînd un cazan mare de arama 82) de 18 urne și o cadă cu solide cercuri de fier, în capacitate de 60 de urne și un refrigerent 83) de lemn, aflat în cea mai bună stare. De aici treci în odaia malțului 84) sau a orzului 85) macerat, de care se sprijină cuptorul 86) servind pentru uscarea malțului. 87) Astfel, aceste camere, cari dau una'ntralta, fac în lung 27 stinjeni și 5 în lat. Nu e nici o fîntînă aici, din cauza Crișului ce curge, ci o punte 88) așezată peste riu. Apa, necesară pentru fierberea berei și distilarea rachiului, se scoate de pe această punte, cu ulciorul. 89) Curtea aceste fabrici este în capacitate de o semănătură de o măsură posoniensă și îngrădită cu uluci, cari au nevoie, ici colo, de reparații.

Această fabrică de bere, după confruntarea prețurilor a trei ani, anume: 1775, 1776 și 1777, aduce anual următoarele, și anume: se ferbe 90) în aceasta 133 urne de bere, după calculul proporțional pe trei ani, care se vînd de obicei în butoac, cu un fl. 30 cr. și deasemenea se distilează 91) 123 urne cu rachiu din cereale 92), se obișnuiește să se vîndă 93) în butoac cu 7 fl. al căror preț împreună face 1030 fl. 30 cr.

Cheltuelile 94), făcute în această fabrică

77) ustrinam cremati, 78) cacabit cupreis, 79) cadis, 80) camerula, 81) braxatorium, 82) ahaerum, 83) refrigeratorio, 84) cubiculum polentarium, 85) hordei, 86) fornax, 87) polenta, 88) ponticulo, 89) hydriam, 90) coquantur, 91) exuruntur, 92) ex frugibus, 93) erogationes.

de bere, sunt următoarele și anume:

Pentru fiecare urnă de bere e nevoie 95) de o măsură posoniensă de orz, așa dar 96) se cer pentru fierberea a 133 urne de bere tot atîtea măsuri posoniense de orz, care socotite cu cîte 24 cr. fac 53 fl. 12 cr. 133 litre 97) hameiu 98), socotite cu cîte 5 cr. cari fac 11 fl. 05 cr. 10 stinjeni de lemne a un fl. 10 fl. 30 cr. Ca plată se dau berarului pentru fiecare urnă de bere 9 cr. Deci plată a 133 urne face 19 fl. 57 cr. Pentru fiecare urnă de rachiu e nevoie de 4 măsuri posoniense de griu amestecat, așa dar în totul pentru distilarea 99) a 123 urne se cer 492 măsuri de griu, al căror preț, fiecare măsură fiind socotită cu 45 cr., face 369 fl. Pe lângă aceasta mai e nevoie la distilarea acestui rachiu, la fiecare urnă socotindu-se un stinjen, deci 123 stinjeni în total, al căror preț, fiecare stinjen fiind 1 fl. face 123 fl. Berarului i se plătesc pentru fiecare urnă cu titlul de plată 51 cr., așadar pentru 123 urne îi vine acestuia 104 fl. 33 cr.

Deasemenea i se dădea mai înainte berarului ca o alocație anuală 100) 12 măsuri posoniense de griu, din buna plăcere domnului arendator, care socotite cu cîte 45 cr. au făcut 9 fl. De altfel noului berar nu i se plătește nimic sub numele aceleiași alocații.

Totalul cheltuelilor	691,17 fl.
cari scăzîndu-se din venitul acestei fabrici de bere, rămîn venituri pure	369,13 fl.

Vom continua altădată cu traducerea acestei descrieri statistice. Va urma arătarea veniturilor dele morile, via și iobagii romîni din Ineu.

Ed. I. Găvănescu.

95) requiritur, 96) pag 10, 97) librae, 98) lippulus domesticushumulus, 99) exustione, 100) pag. 11.

Hâ! Hâ!...

Radu l-a chemat. Și-a trăit anii înscrși în calendar și'n ziua morții a rostit un singur cuvânt »pământ«.

L-au dus la groapă în haine croite numai c-o lună'n urmă: — spusese unui prietin când i-a zis »să le porți sănătos«: »n-avem, bre, eu ce mai face față străzii!«. Nevasta l-a plâns până i-au secat ochii de lacrimi, în tot timpul cât a stat întins pe masă, ca un obiect de muzeu, în zile deschise pentru vedere.

Omul se trudise în viață s-adune cât mai mult »e bine ca din munca ta să trăiască și alții!«, se mângâia el tot adunând »Dacă urmași nu mi-a dat Dumnezeu, că Ea sau eu numai pământ suntem, să aibă cel puțin Ea. Ea era nevastă-sa, cu numele prea lung de Eleonora, din care cauză el i-l scurtase în Ea, contopind cele două litere din cap și coadă!

»Ea, azi ași vrea să mănânc puțină brânză cu mămlăguță« și Ea răspundea: »Bine, Ru!« Vedeți, că amundoi soții se dezmerdau simetric în linia cea mai dreaptă posibilă. Ea și Ru au viețuit sub acelaș acoperământ timp de 14 ani și lipse n-au dus niciodată. Ea deschidea doar gura și Ru nu lăsa dorinți nesatisfăcute.

»Cine-o să'ț mai facă toate gusturile, maică!«, atât putuse să spună o vecină bătrână și rudă prin alianță, când intrase în odaie cu mâinile sub șorț, și-l văzuse pe Radu cărpă aruncată pe masă.

Dupăce Ru n-a mai existat sub nici un fel de formă, Ea s-a văzut nevoită să dispară, și după 14 ani a redevenit Eleonora. În ziua îngropăciunii, după ce-a venit acasă, nu s-a mai auzit chemată de nimeni și-a crezut mai întâi că s-a născut abia atunci și că n-avea încă un nume! — A rămas așa fără alt gând, până ce a dat soarele spre scăpătat. Odată cu soarele, pleca de lângă ea ultimile acorduri ale unei vieți, și-i fu frică! Mușcată tot mai mult de gândul ăsta i-a venit să tremure și-a aprins toate lămpile. A strigat apoi o vecină, peste gard, și-a rugat-o să doarmă cu ea. Cum femeia era bolnavă, a răspuns: »Bine, maică, eo n-oi putea veni, da-ț trimit pă Ion!«

Ea n-a auzit poate răspunsul, dar se simțea mai liniștită. Se gândea tocmai de ce-o fi'ntârziind vecina, când văzu în ușe pe Ion!

— »Săru mâna!«

— »Am venit să-ț țân de urit, că baba nu poate... cică-i bolnavă!... O hi, săraca, că n-are nici de unele!«

— »Așa săracu!... să duse și domnu Radu!... Eo l-am cunoscut când nu să luase cu dumneata. Atunci de, trăia și el ca holteii, cu Mândica, fata lu Gheorghe măcelaru... da poate știi și matale!«

— »Stai jos, Ioane!«

— »Că eo atunci eram numai copehil di școală și-m dădea covrigi calzi, ca s-arunc Mândichi pă fereastră scrisori și câte alea!«

— »Câți ani ai, Ioane!?!«

— »Păi, crez că 26 am împlinit în Dechemri trecut!... Da Mândica nu s-avea numa cu el, că i-a mai cumpărat un rând de case băiatu lu Dăscălesc, ăla care-a murit nebun, săracu!«

— »Pă Mândica decând n-ai mai văzut-o?«

— »Ia di eri, când o fost după dric!... Mă'ntrebam în mine așa ca prostu:

Ce-o fi cătând, mă, muerea dracului?!«

— »A mers până la cimitir?!«

— »Apăi ea a fost aia, care te-a țanut să nu cazî în groapa mortului!«

— »Da... așa-i!... am uitat, Ioane!«

— »Nici nu-i de mirare, că nu mai știi ce faci!... Așa-i omu, păcătos!«

Ion vine regulat în fiecare seară să fină de urft »coani Lionori, că-i tot frică, sărăcuța«, așa răspunde el celor care-l întrebă seara, unde se duce. Mahalaua vorbește multe și văduva n-are de unde le auzi, că iese rar din casă. Fostele prietene se feresc de ea »că-i năucă rău, dragă!...«

O'ntrebi ce mai face și'ți răspunde așa ca după altă lume »pământ!«

— »O fi făcând-o Ion tot una cu pământu, că de, e zdravăn și tânăr!«

— »Să i se vaite lui, dragă, nu nouă!«

Ce-au știut femeile mai întâi, au aflat și bărbații.

— »Auziși, mă Costică, de Lionora lui bietu Radu!... Văzuși, mă, pentru cine-a adunat omu!«

— »Tie, cine și-a spus?«

— »Coana Rița, mătuși-sa!... din slugă'și făcu bărbat!«

— »Eu, drept să-ți spun, n-ai fi crezut în ruptul capului!... Acum însă sunt mai mult ca sigur!... Mi-a spus nevastă-mea și tu o știi, că nu-i femei să umble cu fleacuri, până nu-i sigură!«

— Da ea de unde știe?!«

— »Asta-i vorbă... de unde știe!... Când știe toată lumea, ce... ea n-are drept să știe!«

— »Mi-ai spus atunci în prima scară, când ai venit să-mi ții de urit, ceva despre Mândica, Ioane!«

— »Oi fi spus, coană, așa ca prostu... ca să-ți mai împrăștii necazu, că amărită mai erai!«

— »Atunci dece, ți dădea Radu covrigi calzi?!«

— »Boala să-l lovească pă-l cari i-a văzut!... Am zâs și eu așa și matali ți-a intrat în cap, că nici după șasă luni n-ai mai uitat!«

— »Ioane, eu văd că tu te pricepi mai bine în rosturile vieții, ca noi ăștea cari ne credem grozav de pricepuți!«

— »Hâ!«

— »Da, da!... Am observat asta din unele răspunsuri ale tale!«

— »Hâ!... hâ!«

— »In ziua în care-a murit Radu — Ru cum ți ziceam eu — n-a putut rosti decât un singur cuvânt... pământ!«

— »Hâ... hâ... hâ!«

— »Ce-o fi vrut să spună?«

— »Hâ!«

— Caută'n mintea ta și fă-mă și pe mine să-nțeleg rostul cuvântului ăștia!«

— »Hâ... hâ!«

— »Uite, sta întins colo pe pat... și eu mă

uitam la el, cum i se'nvinețeau ochii... și-am început să plâng!«

— »Hâ... hâ... hâ!«

— »Și el a deschis larg gura, dar n-a putut decât să ofteze, așa mai mult un șuerat!«

— »Hâ!«

— »M-am apropiat de patul lui... i-am luat mâinile în mâna mea« — și coana Eleonora fără să-și dea seama, poate, aprins în mâinile ei crispate și reci mâna flăcăului, care s-a ridicat lungindu-se de pe scaunul pe care șezuse.

— »Hâ!... hâ!«

— »Și-atunci săracu, a căseat și mai larg gura, bolborosind din gâtlej »pământ!«

— »Hâ!... hâ... hâ!«

Coana Eleonora simțindu-se tulburată a trecut în odaia de-alături și-a'nceput să plângă. Ioan îi aude gâlgăitul suspinelor și-a rămas pe gânduri. Stă uitat așa, până simte cum i se aprinde o dorință de om zdravăn și tânăr. A trecut el pragul odăii dincolo, în mai multe rânduri, tot fără gânduri și mai ales fără dorințe care-l fierbe acum. Se duce până la ușe și când vrea să pună mâna pe clanță i se pare un covrig cald, întins de-o mână nevăzută. Vede printre perdele trupul femeii cum se zbuciumă ca o chemare, parcă, și covrigul se frânge sub apăsarea mâinii lui aspre.

— »Ce cauți!«

— »Hâ!«

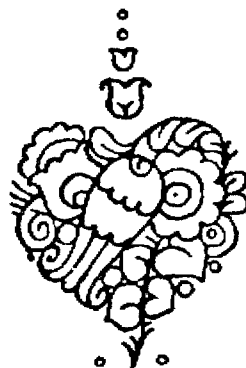
— »Ce-ai înebunit!«

— »Hâ... hâ!«

— »Ioane, să nu mă faci de râsu lumii!«

— »Hâ... hâ... hâ!«.

Al. Negură.

Situația iobagilor din Șoimoș în preajma revoluției lui Gh. Doja.

Rolul iobagilor români în revoluția țărănească din 1514, pornită sub conducerea săcuiului Gheorghe Doja, deși nu este încă pe deplin lămurit, totuși se poate spune cu certitudine, că sub flamura cruciatului rebel s'au înregimentat și Românii. La 1514, țărănimea din Ardeal, indiferent de naționalitate, se înfrățise în aceeași luptă pentru libertate și existență, contra stăpânirii feudale ungurești.

Cât de asupritoare a fost la acea dată dominația feudală pentru iobăgimea din Ardeal, și în special pentru iobagii români din județul Arad, se poate constata din situația în care se aflau locuitorii din Șoimoș și dintr'o comună învecinată, numită Sub-cetate, astăzi dispărută. 1)

Ne-a rămas în această privință un document prețios, copiat de Al. Márki din arhivele München-ului, pe care istoricul ungar al Aradului l-a utilizat însă în monografia sa, din motive lesne de înțeles, numai parțial.

Documentul în chestie, pe care îl împrumutăm din colecția de diplome rămasă dela Al. Márki în posesia Palatului Cultural din Arad 2), este o cerere a iobagilor din Șoimoș și Sub-cetate, adresată la 1514 grofului Gheorghe Brandenburg, proprietarul cetății Șoimoș. Acest Gheorghe Brandenburg era de felul lui un parvenit, trimis de tatăl său în Ungaria să-și încerce norocul. Prin intermediul regelui Vladislav II., cu care era înrudit, i-a reușit să se căsătorească cu văduva lui Ion Corvin, numită Beatrix Frangepan. Graful aventurier a ajuns astfel în posesia unor averi întinse, situate în mare parte în județul nostru. Gheorghe Brandenburg a devenit printre altele și stăpânul cetății Șoimoș. Aducând aici mai mulți slujitori din Germania, aceștia s'au dedat la cele mai crude nelegiuiri față de iobagii români din împrejurimi.

Șoimoșenii cereau lui Gheorghe Brandenburg, în pragul revoluției din 1514, să le îmbunătățească traiul, pentru că au de suportat prea multe sarcini în favorul cetății

Șoimoș. 3). Ei se plâng anume, că locuiesc pe un loc îngust și nu dispun de pământ arător și de fânețe. Dorința lor ar fi ca să fie scutiți deasemenea de serviciile ce trebuie să le presteze cetății Lipovei, aflată și ea tot în stăpânirea lui Gh. Brandenburg. Dacă aceasta nu ar fi posibil, să fie cel puțin puși la adăpost din calea lociitorului său, care împreună cu castelanii celor două cetăți, le pretind servicii arbitrare. Iobagii români mai cer ca și băeții lor să nu mai fie puși la muncă din partea castelanilor, fiind cetatea situată prea sus. Pe de altă parte, soțiile lor să nu mai fie obligate să urce dealul, cu copiii în brațe, pentru a cerne bucatele necesare cetății Șoimoș și nici să nu mai curețe intestinele și măruntaiele porcilor în vârful muntelui, ci să li se permită să facă aceste munci la poalele dealului, așa cum a fost uzul din cele mai vechi timpuri.

De unde înainte vreme aveau libertatea de pășunat, azi nu li se permite să-și întrețină vitele, ne putându-le lăsa la păscut nici măcar după culesul recoltei sau după tăiatul fanului. Dacă întâmplător ar fi prinși cu vitele pe livezi, atunci vitele le sunt confiscate, iar dâșii sunt schingiuiți în bătai din partea servitorilor cetății, iar vitele le sunt eliberate numai după ce plătesc amenzi mari, chiar dacă au intrat întâmplător pe teritoriul cetății.

În sfârșit iobagii din Șoimoș și din Sub-cetate mai au o ultimă și importantă rugămintă: să fie scutiți de orice plată a tributului, indiferent din partea cui li se impune și să li se acorde privilegiile regale ce le-au avut din timpurile cele mai vechi. Ei cer astfel să aibă dreptul să circule nestânjeniți atât pe apă cât și pe uscat, fără să fie impuși la vre-o taxă oarecare. Iobagii se plâng că, transportând plutele cu lemne pe Mureș, — singurul lor câștig pentru traiu fiind acesta, — sunt de cele mai multe ori încarcerați din partea nobililor și a mănăstirilor, cu deosebire în cinci localități: în mănăstirea Bizerea, în Azonlaca,

1) La Márki figurează sub numele de Váralja. La fel și în documentul de care vorbim.

2) „Oklevelek Arad történetéhez“, vol. I, pag. 185-187.

3) Al. Márki: „Arad története“, vol. I, pag. 309-313.

în Nagyfalu, în Pecica și în Cenad 4). Libertatea nu li se acordă în aceste cazuri decât după ce plătesc sume mari de bani. Astfel la Azonlaca a fost prins un iobag din partea nobilului Ravazdy Petru 5), pe când își conducea pluta cu lemne, și a fost ținut încarcerat până ce nu a plătit 12 florini.

De încheiere, iobagii petiționari revin asupra cererii lor cu privire la acordarea libertăților pe care le-au avut din moși-strămoși.

Al. Márki s'a ferit să expună în cunoscuta sa monografie a Aradului această parte a documentului, referitoare la drepturile și libertățile »ab antiquo« ale Șoimoșenilor. Se teme probabil renumitul istoric ungar, ca nu cumva amintindu-o să-și răstoarne teza prin care susține, că Românii din județul Arad nu au istorie, deoarece ei au viețuit pur și simplu ca păstori și ca iobagi 6). Lăsând la o parte această afirmațiune a lui Al. Márki, prin care se falsifică adevărul și se contrazice însuși pe sine 7) ne mărginim a insista numai asupra drepturilor și libertăților ce le-au avut Românii din Șoimoș, cu sute de ani înaintea revoluțiunii lui Gheorghe Doja. Cari au fost aceste drepturi și libertăți se poate constata din cuprinsul documentului menționat mai sus.

Șoimoșenii au aparținut din cele mai vechi timpuri Voevodului român din Ciuci, având în comuna lor un cnez. Pentru a dovedi cât mai obiectiv această afirmație, vom utiliza numai datele din monografia lui Márki.

În lucrarea sa citată (vol. I, pag. 501), Al.

4) Azonlaca, azi dispărută, era situată lângă Engelsbrunn, Nagzfalu era la Sud-Vest de Pecica, iar Bizerea în hotarul de al Cicirului și-al comunei Schöndorf.

5) Septimin Sever Secula: „Românii în revoluțiunea lui Gh. Dosa”, Arhiva din Iași, VIII, — 3-4, Al. Márki: „Dósa György és forradalma” pag. 119.

6) Al. Márki: „Arad története” vol. pag. 503.

7) Cf. Márki op. cit pag. 126, 503.

Márki constată că Bathoreștii aveau la 1493 în domeniile lor din județul Arad mai mulți demnitari români, astfel castelanul cetății Șiria era Bogdan, locțiitorul său era Ladislau Moga, la Șiria și la Arăneag erau doi voievozi români, ambii cu numele Ladislau, iar cnezi români se pomenesc la Căpălnaș unde era cnezul Dan, la Căpruța cnezul Bogdan, la Buceava cnezul Ștefan și la Șoimoș cnezul Stanislau.

În 1495 se amintește la Șomoșcheș »officium Voivodatus Valachorum«. Huniadeștii au întărit pe toți voevozii și cnezii români din teritoriile lor, în drepturile și libertățile ce le-au avut din cele mai vechi timpuri, recunoscându-le chiar dreptul de a lăsa voievodatul ca moștenire urmașilor. 8).

Șoimoșul se afla în stăpânirea Huniadeștilor, începând din anul 1446. 9), deci rezultă în mod neîndoios, că locuitorii din cele două comune, când se plâneau lui Gheorghe Brandenburg, aveau perfectă dreptate, drepturile la care se refereau deținându-le din timpuri îndepărtate.

Cât de grea a fost la 1514 situația iobagilor din Șoimoș și împrejurimi se poate vedea din felul în care s'a manifestat răscoala în aceste părți. 10).

Ajunge să amintim în această privință, că nobilul Petru Ravazdy, care împiedecase libera circulație a țărănimii pe Mureș, în localitatea Azonlaca, a fost răstignit pe cruce, iar mănăstirile catolice ce erau situate pe linia Mureșului, printre cari și Bizerea, au fost dărâmate.

Octavian Lupăș.

8) Al. Márki op. cit. pag. 502.

9) Idem pag. 314.

10) Al. Márki: „Dósa György és forradalma” pag. — 19. „Arad története” vol. I, pag. 477-493.

Prin „revizionism“ la „antirevizionism“.

Zece Decembrie, când s-a constituit aici secția Arad a Ligei antirevizioniste, trebuie să rămână o zi plină de semnificație și, mai ales, de îndemnuri statornice de apărarea și consolidarea Românilor la această frontieră. Noi cei de aici, am putut să cunoaștem mai bine decât oricine premisele și psihologia revizionismului, pe care Maghiarii de peste frontieră îl susțin, cu o remarcabilă râvnă și cu risipă de suflet și de bani.

E tocmai ceiace trebuie ca să ne fixăm și noi, chiar dela început!

Acțiunea antirevizionistă a Maghiarilor e un fenomen, ce trebuia de mai înainte vreme să ne fi dat serios de gândit. N-am făcut-o, până deabia acum când ne-am desmeticit depe urma rezultatelor îndrăsneței propagande maghiare la strigătul de alarmă dela București. Bine, că măcar în acest ceas — al unsprezecelea — ne-am trezit la datorie! Așa cel puțin acțiunea antirevizionistă, având mai multe temeiuri constrângătoare, va răscoli întreagă suflarea românească.

Dă, Doamne, să fie așa!... Și mai ales, să nu mai sporim focurile de paie!

N-avem de fel gust de discuții contradictorii și mai puțin din prilejul acestei acțiuni, ce trebuie să se ridice furtunatic și să vieze durabil și efectiv. Totuși, vom spune o vorbă: era în firea și în tradiția Aradului istoric al meritorilor revendicări culturale și politice, pentru Românii din fostul stat ungar, să se fi sesizat de problema »revizionismului«. N-am făcut-o însă, în cei cincisprezece ani dela întregirea Neamului. Nu e ceasul examinării mai adânci, a pricinilor. Totuși pricinile ni-se conturează și impun dela sine. Ele sunt cam următoarele: Așezămintele tradiționale ale locului Biserica, Școala și Asociațiile culturale prin cari trăiam mai înainte vreme, și-au avut și ele lipsurile de inspirație și de acțiune deopotrivă, cari le-au împiedicat de a se avânta prea mult spre culmile unei activități ideale. Apoi, alături de aceste organe primare de viață românească, s-au ivit »bisericețele« de calibrul nou, pentru noi: Administrație politică »românească«, Par-

tidele politice »românești«, Asociații profesionale, înfiripări cu caracter economic, sportiv, etc. toate »românești«, cari, nici ele, n-au ținut să treacă peste barierele profesionale... Și-atunci, în chip fatal... ne-am trezit acolo unde suntem: diferențiați și chiar desbinați între olaltă, pierzând din vedere obiectivul fundamental al marilor interese colective ale Neamului. Și, pe lângă acestea, mai avem pe trupul vieții de obște a Românilor și o seamă de răni sociale, la a căror lecuire nici nu prea ne gândim: curtenirea în toate formele, a minoritarilor; căsătoriile cu ei, contractate și de funcționarii noștri, ba chiar și de unii ofițeri români! Prin asemenea căsătorii, cari din punct de vedere românesc, sunt numai începutul unui mare rău social, cum vom putea să păstrăm curățenia graiului, puritatea sângelui, semnificația românească a familiei, frumusețea datinilor străbune, credincioșia serviciului public românesc? iar soldatul, cum o să-și zică în ceasul critic al supremei jertfe: Dulce decorumque pro patria mori!?. Cu asemenea elemente, cine va putea conta și numai la o serioasă acțiune în frontul »antirevizionist«!?

Indrăsnim să credem, că acțiunea noastră antirevizionistă trebuie începută cam de pe aici, pe unde streinul a reușit să se furișeze — și se furișează mereu încă! — în sanctuarele noastre!

Avem, sau nu, dreptate?

Mijloacele de acțiune antirevizionistă, cum au fost ele conturate din consfătuirea de constituire a secției Arad, ni se par bune, dar ele nu sunt complete.

Mijloacele de ordin individual și social, cari vor trebui adăugate, se vor desprinde, în parte, și din indicațiile noastre, pe cari tocmai le-am expus. Și nici nu ne îndoim, nici de tragerea de inimă, precum nici de priciperea celor ce le vor fixa mai deaproape. Totuși, pe lângă acest credit, anticipat în chip justificat, noi cei dela »Ateneul popular« și dela revista »Hotarul«, cari încă suntem — în felul nostru — organ de propagandă națională, avem unele gânduri de adăugat.

Dacă e vorba să facem »antirevizionism«,

va trebui să ținem cont, nu numai de dreptatea cauzei noastre, ci și de singurele mijloace efective în slujba acestei activități: *sufletul și jertfa materială*.

Il avem pe cel dintâi? Fără indoială, da! Le putem avea pe cele de-al doilea? Ele există; și nu trebuie decât stăruință pentru căutarea lor și mâini curate pentru chivernisirea lor.

Dar chivernisirea aceasta o înțelegem nu într'atâta ca siguranță a unui avut oarecare, cât mai ales ca utilizare rațională.

Și-atunci am concretiza un desiderat: Să se atragă în sfera secțiunii »Ligei« cât de mulți membri, fie și numai cu cele mai minime cotizații. Aceasta, pentru a creia cercul cel mai larg posibil de solidaritate și solidarizare în numele acțiunii antirevizioniste. Dar, cel puțin în aceeași măsură să se apeleze la dărnicia tuturor acelor, pe cari România Mare i-a blagoslovit cu situații sociale mai pregnante și cu stare materială mai de seamă. În chipul acesta, în slujba »Ligei« se va recruta maximum număr de suflete și se va asigura și un maxim de mijloace materiale.

Fără aceste două condiții esențiale, avem mare teamă, ca năucimva noua infiripare să însemne, în plus, un nou foc de paie... care ar compromite integral ideea acțiunii antirevizioniste.

Statul, prin mijloacele umane și materiale cari i-au stat la dispoziție, s-a făcut vinovat în mare măsură, că am ajuns până la faza de acum a revizionismului. El a trimis, prin cele streinătăți, puzderie de miniștri și legiuni de alte personaje »călătorețe«, cari au costat țara sume mai mult decât fabuloase, pentruca, în sfârșit, să vedem mergând apa, din gros, la moara revizionismului. Acțiunea supremei oficialități care e statul, a dat, deci, greș. Și cum »statul« acela păcătos sub raportul colectivității și oficialității, suntem tot noi, se face foarte bine ca lucrarea de reparație, să o reia acum inițiativa particulară.

Noi, cei dela »Ateneul popular« și dela revista »Hotarul«, toți publiciști și purtători de condei, am văzut răul ce se săvârșea: o zadarnică risipă de ban, pentru ceea ce putea să rămâe, și absența dela o imperioasă datorie. Și-atunci — ierte-ni-se nemodestia, de a vorbi despre noi — în loc de a ne încinge condeii în cerneala amărăciunii pentru a scrie reproșuri, ne-am apucat de alt lucru: am început cercetări cu privire la trecutul româ-

nesc și despre forța Românilor dela această frontieră; am ținut conferințe; am înființat revista »Hotarul«, cu gândul la ceea ce s'ar cuveni să se lucreze aici în mod sistematic și în sens antirevizionist. Lucrarea noastră a fost remarcată de opinia publică. Anumite articole din »Hotarul« au fost recomandate, din București, în atenția cercurilor noastre diplomatice. Nu am pomenit de acest lucru, mângăictor de altfel pentru noi, decât numai pentruca să arătăm, în concret: ce credeam noi, în aprobarea celor ce ne apreciază din afară, că este de lucrat, aici, cu tendință antirevizionistă.

Surprinși și descoperiți spre a noastră cinstă, iată, noi cei dela »Ateneu« și dela »Hotarul« mulțumim celor ce ne-au apreciat și, bucurându-ne că alături de noi vedem răsărind o organizație nouă, constituită în spirit specific antirevizionist, *ii transmitem, bucuroși, inițiativa luată de noi și le făgăduim tot concursul nostru, cu dragă inimă!*

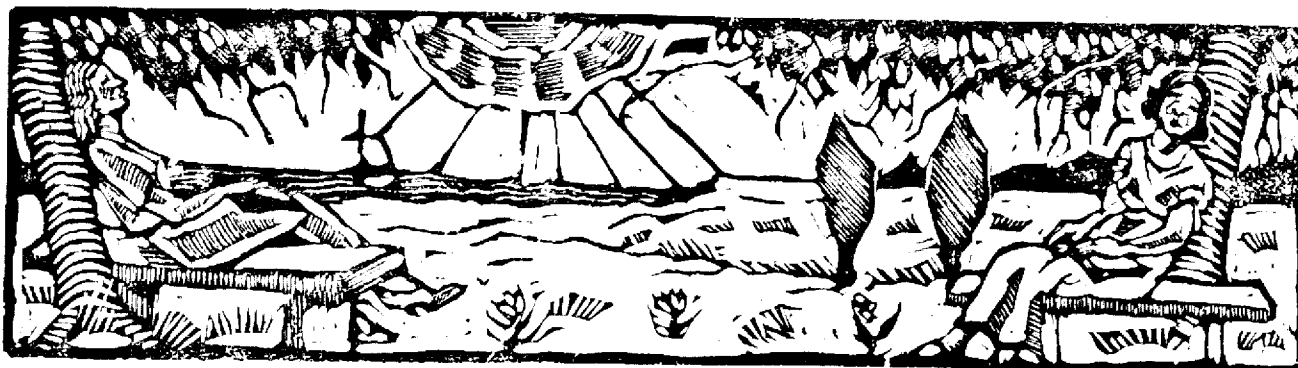
Așa fiind, mai avem un cuvânt de spus. Pe lângă opera de asanare națională din mijlocul nostru, ce trebuie pusă la baza unei reușite lucrări antirevizioniste, și pe lângă o propagandă în acest sens purificator în cercuri cât mai largi, va trebui să se lucreze, mai ales peste frontieră, cu nebiruita armă a tiparului.

Noi vom fi bucuroși ca, din cele ce vom fi în stare să creiem prin modestele noastre puteri, să oferim material, din când în când măcar, pentru o *editură antirevizionistă*. Dacă organizația antirevizionistă va fi fost norocoasă să recruteze multe suflete și va fi adunat suficiente mijloace materiale, editura antirevizio- — cu care să se lucreze acasă și în streinătate — va fi ușor de realizat. Fără acest instrument de propagandă acasă și în afară, să nici nu ne facem iluzia, că antirevizionismul nostru va putea trece dincolo de însemnătatea unui... foc bengalic.

Ceace, pentru toată lumea asta, n-am vrea să se întâmple!

Rezumăm totul ce-am spus: Pentru a răzbi în frontul antirevizionist, să ne facem, întâi de toate, nouă înșine o examinare și o revizuire, de conștiințe și a mijloacelor de acțiune; și-apoi să pornim la lucru: *cu suflet și jertfe suficiente*, crezând tare și muncind din răspuneri pentru biruința cauzei noastre.

Gh. Ciuhandu.

STANȚE DE TOAMNĂ

*Pasul meu scornește tristețe de sub preșul
Țesut de frunze de aramă, căzute din cireșul
Ce străjue la poarta, dintre livadă și- amintiri.*

*Toamna în merii din grădină a pârghuit ispite,
Picură neliniști pe suflet cu frunze'ngălbenite;
Sub razele de soare trunzișul cântă amăgiri.*

*Un funigel aduce de undeva o veste...
Trecutu-mi scoate'n cale un copil și o poveste
C-un măr domnesc, furat dela vecini și o bătae...
(Era cu mine și o letiță, ca toamna de bălae).*

Marcel Olhnescu.

PUSTIU DE TOAMNĂ

Copacii sunt toți de cărbune,
Soarele nici nu răsare, nici nu apune!
Ziua-i o seară ceva mai lungă,
Pe câmpuri vântul cu ploaia se-alungă...

Pe drumuri de țară azi nimeni nu vine,
Din fund de pădure se-aud piculine
Și glasul lor cade și'n mine și'n tine!

Nu-i nimeni pe-afară, cad picuriți grei
Și smulg de prin tei
Șuvițe, șuvițe de galbene foi
De-i lasă, săracii, să tremure goi!...

Iubito, pustiuul se lasă pe noi...

AL. NEGURĂ.

CRONICA PLASTICĂ

Pictorul Catul Bogdan.

Arta plastică începe să aibă reprezentanții ei, departe de sgomotul nervos al capitalei, unde presa și critica precupețită, prepară ca într'un almbic fabulos toate talentele țării noastre. Unde alchimia scriitorului de cronici plastice a găsit cea mai facilă metodă de lansare, a tuturor pretendenților la glorie și genialitate.

Nu poate fi vorba de răspundere morală, nici dintr'o parte nici din alta. Conștiința răspunderii e copleșită de oarba credință în competența și puterea creatoare.

Debutantului ori artistului consacrat i se aplică aceeași formulă critică, trivial de uniformizată, care nu se deosebește decât prin număr dela unul la altul. Nu poate fi vorba de obiectivitate și clară expunere pentru publicul care așteaptă să-i fie lămurită nedumerirea ce o are în fața unei diversități supărătoare. Nici o selecție nu se face și numărul necheamaților crește, lăsând într'o proporție inversă produsul calitativ al operelor de artă.

Iată de ce înclinăm a crede că, departe de mișcarea agitată a capitalei, aici în liniștea reconfortantă a provinciei, puterea creatoare a unui veritabil artist va ajunge la realizări superioare. Dealtfel faptul e dovedit prin însăși existența artiștilor noștri în provincie. Artiști cari și-au câștigat prestigiul nu prin reclama publicațiilor, ci prin reala valoare a operelor lor. Departe de tentațiile unei ascenziuni pentru ochii lumii, ei au realizat prin stăruință și muncă intensă o ascensiune bine meritată, la adăpostul oricărui motiv de critică. Sufletul lor întreg l-au dăruit acelui sbucium necurmat pentru un ideal prea puțin asaltat astăzi. Ei au rămas mereu aceeași sinceri îndrăgostiți ai artei, feriți de trândăvia în care zac toate talentele brevetate de critici mai mult sau mai puțin competenți.

De ce să fim astăzi surprinși, când vedem, dintr'un colț tănuit și liniștit al țării apărând spirite mari, prin a căror creațiuni arta își exprimă sinceritatea și adevărul sintetizate într'o ideală formă a frumosului. Noutatea spirituală

are nevoie de aer larg, de libertate. Această libertate nu poate înflori în mulțime și nici nu trebuie să înflorească acolo. Libertatea aceasta crește din starea de suflet a iubirii pentru idee, pentru ideal și nu o putem vedea luând avânt acolo unde omul e rob al dorinței de — ajungere.

E drept că iubirea de idee e considerată astăzi ca un lirism deplasat și prea puțini sunt aceia cari mai trăesc o viață de renunțare dăruită cu totul unui gând frumos. Acestor personalități, izolate de sgomotul înădușitor al mulțimii, trebuie să le fim recunoscători. Ei sunt singurii cari au păstrat purificat și nestirbit caracterul esențial al spiritului nostru creator.

Să ne fie îngăduit a vorbi în coloanele acestei reviste, de un astfel de izolat, de o figură reprezentativă a plasticeii noastre, de un artist care s'a dedicat cu totul frământărilor spirituale și unui apostolat ideal. Profesorul Catul Bogdan, artist de o rară sensibilitate și profundă înțelegere, a ridicat arta sa la o purificare absolută. Forma, mijloacele de exprimare cu cari lucrează, au atins o sensibilizare ce pun în valoare calitățile artistului. Arta lui e o natură simplă, văzută prin prisma unui puternic temperament și avem toată garanția că temperamentul pictorului C. B. este absolut liber. Natura transpusă în operele sale, distrusă ca realitate brutală, ne este înfățișată clară, senină ca un suflet nepătat ce emoționează prin simplitate. Ajunge să privești să meditezi spre a înțelege valoarea netăgăduită a profesorului C. Bogdan. Un desen abil, subtil de o virtuozitate rară și de o calitate unică, la dânsul e totdeauna o subliniere de frumos și eleganță. Peisagiile elementele compoziției și figurile sale trăesc în perfect acord, unele sunt făcute pentru altele. O natură moartă compusă de C. B. e fără fast, alcătuită din obiecte modeste. El caută emoția în simplitate. Realizarea acestei idei de simplitate, artistul o obține nu numai prin formă și desen ci mai ales prin rezolvarea cromatică. Griul predominant nuanțat cu atâta finețe, se combină armonii cu tonuri mai ridicate simțite și rațional plasate,

pentru a desăvârși elementul estetic. E poate unicul, care a reușit să stabilească un echilibru perfect între formă, desen și cromatismul pictural, între sentimentul și rațiunea pe care spiritul său o imprimă operei. Toemai în această realizare egalitară constă simplitatea și esteticul ce se degajă în măsură potențată din opera sa.

În pictura bisericească pictorul C. Bogdan excelează prin aceleași calități. Cu tot hieratismul și canoanele impuse picturii bisericești de stilul bizantin, artistul a reușit să imprime acestei picturi o notă nouă mai accesibilă spiritului actual. Nu a știrbit nimic din rigiditatea ascetismului impus, dar a știut, ideea religioasă să prezinte mai elocventă, mai convingătoare

C. BOGDAN.
ALTARUL CATEDRALEI ORTODOXE DIN CLUJ.

și mai apropiată de sufletul credinciosului. Opera lui e în același timp podoabă și predică creștinească. Aranjamentul compoziției, culoarea, dispunerea spațiului, elementele decorative sunt în așa măsură stăpânite încât par a fi cu totul subordonate ideii de pietate. O grandioasă frescă a artistului împodobeste astăzi Catedrala din Cluj, unul din cele mai mărețe monumente ce s'a edificat în ultimul timp.

Rareori s'au găsit oameni cari să înfrunte desinteresate și cu atâtea riscuri greutatea unui drum spinos. Să impună prin produsul muncii lor și să rămână veșnic iubitori de idee. Dar maestrul Catul Bogdan profesor la Școala de Arte Frumoase din Timișoara, prin o largă înțelegere a vieții, prin realizarea valoroasă a concepțiilor sale și-a precizat definitiv locul în plastica noastră.

Ștefan Gomboșiu.

Anselm de Canterbury

El e numit cel de al doilea Augustinus. Și aceasta cu drept cuvânt, căci îmbrățișând credința catolică din adâncul sufletului său, ca și Sfântul din Tagaste, Anselm de Canterbury n'a ezitat. — și aceasta tot în spiritul marelui său învățator, — să se închine și înaintea altarului rațiunii, devenind întemeitorul doctrinei scolastice, eternizându-și astfel numele în istoria filosofiei științifice.

Anselm de Canterbury își are originea dintr-o familie nobilă din orașelul piemontez Aosta (născut 1033). Destinat tagnei clericilor, singura de pe atunci care cultiva învățătura și știința. Anselm a fost atras de renumele mănăstirii Bec din Normandia, condusă tocmă de unul din cei mai învățați ai vremurilor de atunci, anume abatele Laufranc. Influența acestui duhovnic asupra lui Anselm de Canterbury a fost covârșitoare. Dacă în prealabil amintim vestita teză a abatelui: dialectica sacramenta Dei non impugnat (dialectica nu stă în contradicție cu sfintele taine), am indicat deja direcția pe care vom vedea că a luat-o cugetarea lui Anselm, ca să se perpetueze în tot timpul evului mediu și să ajungă la apogeul ei prin Thomas de Aquino. Când Laufranc a devenit arhiepiscop de Canterbury. Anselm l-a urmat ca abate al mănăstirii Bec, care demnitate el a păstrat-o până la moartea celui din urmă (1089).

Regele Angliei William II., chemă atunci pe Anselm la scaunul arhiepiscopal fără a bănuși ce lupte va avea să ducă împotriva demnitarului său, nu numai el însuși ci și urmașul său Henric I. Era timpul »certelor pentru investitură« între papa Grégoire VII. și imperatorii germani. Și precum în acea țară, după faimosul drum spre Canossa, papa a eșit biruitor, tot așa în Anglia a impus voința sa regelui Henric I. prin arhiepiscopul Anselm din Canterbury. De două ori acesta a fost expulsat din Anglia. La sfârșit însă Henric a fost nevoit să se împace cu el, renunțând la investitură ca și împărații germani. De atunci Anselm și-a continuat misiunea în tihnă până la moartea sa, 21 Aprilie 1109, ziua aceasta fiind și ziua canonizării sale.

A rămas de la Anselm de Canterbury un număr de opere destul de considerabil, în cea

mai mare parte tratate teologice, precum și scrisori cu conținut filosofic. Ne vom referi în studiul de față la cele patru opere principale ale căror titluri sunt următoarele:

Monologium de divinitatis esenta (Monolog despre esența divinității), Proslogium sive fides quaerens intellectum (Alocuția -- către Dumnezeu -- sau credința care caută înțelegerea): de veritate, și: cur Deus homo; această din urmă operă scrisă în timpul expulsării sale.

Dacă în epoca ce descriem, temelile vremelnice ale bisericii catolice erau puse deja de mult, atunci urma să i se dec și vecinicia prin doctrină. Dar în privința aceasta apucase două drumuri contrare. Unii numiți antidialecticienii propovăduiau pura credință și talmăcierea Sfântei Scripture fără a se folosi de metoda și argumentarea științelor profane. Iar ceilalți, numiți dialecticeni, proclamau primatul rațiunii și aplicare ei până și la doctrinele asupra sfintelor taine.

»Prin rațiune« zice capul dialecticienilor, Berenger de Tours, în opera sa »de sacra caena« omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, și a nu recurge la rațiune, înseamnă a renunța la titlul său de onoare și a nu se reînoi din zi în zi după chipul lui Dumnezeu«.

Intre aceste două extreme se găsește Anselm de Canterbury. El acordă credinței, primatul, nu însă în sensul unui credo quia absurdum, adică în sensul de antiteză între credință și rațiune. Dimpotrivă pentru ei credința e izvorul din care trebuie să se nutrească rațiunea. Neque enim quaero intellegere ut credam, sed credo ut intelligam (Nu caut a înțelege pentru ca să cred, ci cred ca să înțeleg); astfel sună principiul fundamental al cugetării sale. Necredinciosul, zice el mai departe, se străduiește a înțelege fiindcă nu crede, eu însă îți dau silință de a înțelege, fiindcă cred. În religie credința joacă rolul pe care-l are experiența în viața zilnică. Orbul nu vede lumina, de aceea nu o poate înțelege, și tot așa necredinciosul nu e în stare să vadă și prin urmare nu poate înțelege. Credința și rațiunea nu sunt în nici un fel de desacord. Ele sunt două manifestațiuni ale unei și aceleași înțelepciuni divine.

Conduc de această convingere, Anselm de

Canterbury în toate operele sale urmărește singura țintă de a dovedi existența acestei Înțelepciuni, adică existența lui Dumnezeu. Deja în opera sa primă, *Monologium*, găsim trei demonstrațiuni fundate pe principiile unui silogism ireproșabil. Două din ele pornesc de la însușirile lucrurilor existente și se reduc la următoarea lărgumentare: Lucrurile sunt inegale în perfecțiunea lor. Orice lucru însă care posedă o perfecțiune mai mare sau mai mică, dărește aceasta însușire în mod necesar unca și aceleiaș perfecțiuni absolute, care există prin ea însăși, și care e Dumnezeu. Demonstrațiunea cea de a treia pornește de la existența lumii. Lumea are o cauză existentă de la sine, și aceasta poate fi una sau mai multe; dacă e una, atunci existența lui Dumnezeu e dovedită. Dacă sunt mai multe, atunci ele, sau se reduc la o singură cauză de sine stătătoare, sau fiecare dintre ele există de la sine, adică au comun una și aceeaș putere, sau în fine, una produce pe cealaltă. În primele două cazuri ajungem tot la o singură cauză, cel de al treilea caz însă e o absurditate, fiindcă aceasta ar însemna că ceva există, prin cecece dă celeilalte. Deci o cauză se poate susține, numai, că lumea există printr-o singură cauză, și aceasta e Dumnezeu.

Aceste trei demonstrațiuni au, după cum se vede ușor, un principiu comun: ele sunt bazate pe anumite aspecte ale realității și experiențe deci sunt deduse a posteriori. Anselm de Canterbury, însă după cum mărturisește în prefața operei sale a doua, *Proslogium*, caută să găsească un raționament a priori pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu. Și acest silogism (dat în cap. 2 al operei amintite), cunoscut în istoria filosofiei ca »demonstrația ontologică« asupra existenței lui Dumnezeu sună precum urmează: Noi credem că Dumnezeu e o ființă de așa natură, că una mai mare decât ea nu poate fi concepută. Deci, cel puțin în intelectul nostru există o asemenea ființă. Dar o ființă de așa natură nu poate să existe numa; în intelect, fiindcă se poate concepe că și în realitate există o asemenea ființă; atunci aceasta ar fi și mai mare. Dar în acest caz ființa cea dintâiu, concepută de noi ca cea mai mare, n-ar fi cea mai mare care poate fi concepută. Aceasta însă e o contradicere vădită. Deci există, atât în intelectul nostru, cât și în realitate o ființă de așa natură încât una mai mare nu poate fi concepută. Această ființă e Dumnezeu.

E de remarcant că imediat după publicarea acestei opere s'a ridicat un adversar puternic rămas cu renume, călugărul Gaunilon. El obiecțina că din existența în intelect, nu se poate deduce și existența în afară de intelect. Dacă concepem existența unei insule a fericiților, pierdută undeva în largul oceanului, nu urmează și existența reală a acestei insule. Anselm de Canterbury răspunde că trecerea aceasta de la existență în intelect la existența reală, privitor la Dumnezeu, rezultă în mod necesar, fiindcă în Dumnezeu se confundă existența cu esența sa. Natura sa există precum lumina strălucește, și după cum natura luminii nu poate fi despărțită de strălucirea ei, tot așa existența divină nu se separă de esența sa.

Esența lui Dumnezeu, ca unica și absoluta cauză a lumii, fiind astfel dovedită, urmează determinarea atributelor sale. Perfecțiunile lui Dumnezeu, expune Anselm de Canterbury, sunt ca și perfecțiunile omenești; dar ele sunt esențiale lui Dumnezeu, cecece nu-i cazul cu oameunii. Acestia au primit perfecțiunile lor de din afară, Dumnezeu însă nu le primește și nu se poate spune că el le are, ci el este și trebuie să fie tot cecece implică aceste perfecțiuni. Atributele sale sunt identice cu esența sa. Dreptatea un atribut al lui Dumnezeu, și Dumnezeu nu sunt două lucruri deosebite. Nu se poate spune că Dumnezeu are dreptate sau bunătate, nici nu putem spune că e drept sau bun; Dumnezeu e dreptatea și bunătatea însăși. Mai mult încă, toate aceste atribute ale lui Dumnezeu constituiesc un singur atribut, o unitate ca și esența sa. Unum est quidquid de summa substantia dicitur. (Tot cecece se poate spune despre substanța supremă — adică Dumnezeu — e Unul.

Privitor la creațiunea lumii concepțiile lui Anselm de Canterbury se reduc la platonism și doctrina despre »logos« sau »Cuvânt«. Lucrurile existau în cugetarea lui Dumnezeu, înainte de ce le-a chemat în ființă prin »Cuvântul« său; deci, nu se poate afirma că au fost create din neant. Dar, continuă Anselm, se înțelege de ce le a chemat în ființă prin »Cuvântul« său; deci, nu se poate afirma că au fost create din neant. Dar, continuă Anselm, se înțelege de la sine că nimic comun nu există între cuvintele pe care le rostesc gurile noastre și cuvântul creator al lui Dumnezeu; acesta din urmă se poate asemni mai bine cu viziunea noastră interioară prin care concepem

Ș. GOMBOȘIU,
PORTRET

R. LADEA,
ȘCHIȚĂ PENTRU UN PORTRET.

esența lucrurilor, și care viziune vorbește una și aceeași limbă la toată omenimea.

Am greși dacă am presupune că prin deducerile amintite, ce înfățișează un raționament atât de rigid, ar fi dispărut din sufletul autorului lor, toate nedumeririle ce le pricinuste și le va pricinui în veci antinomia între credință și rațiune.

El vede dificultăți și contradicții pe care spiritul *razenesc* nu le poate reconcilia. Și astfel în fine, e nevoit a declara că, cuvintele omenești nu sunt în stare să exprime în mod adecvat ceace se referă la Dumnezeu, la dogmele asupra Trinității 1). și altele; ele nu sunt altceva decât simple imaginațiuni.

Privitor la locul omului printre ființele create de Dumnezeu, Anselm de Canterbury zice că omul e una din acele ființe la care se cunoaște cel mai ușor chipul lui Dumnezeu, întipărit în toate lucrurile. Dacă omul se exa-

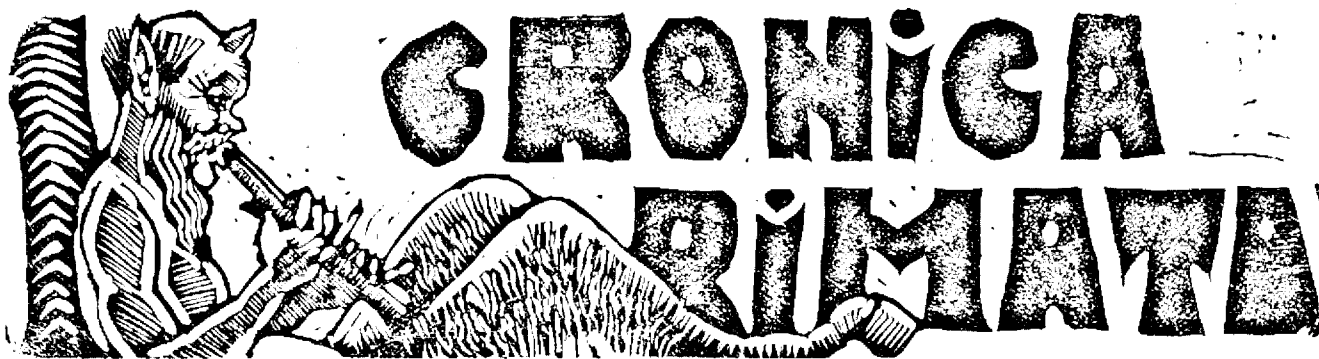
minează pe el însuși, de fapt descoperă în sufletul său urmele trinității, fiindcă el e singura ființă în al cărui suflet e implântată trinitatea memoriei, inteligenței și a dragostei.

În discuția despre ideile generale, care a durat tot evul mediu și e caracterizată și prin cei doi termeni contrari: *universalia ante rem* și *universalia post rem*, Anselm de Canterbury e un adversar aprig al lui Roscelinus, întemeietorul nominalismului. Pentru el ideile generale, adică specia ca atare, e tot așa o realitate ca și fiecare lucru individual, și numai pe baza acestei concepții se explică argumentul său ontologic asupra existenței lui Dumnezeu.

Teoriile expuse de Anselm în opera sa: »Cur deus homo«, scrisă în formă de dialog, aparțin domeniului teologiei. Felul în care el împacă, prin teoria »satisfacției«, slăbiciunea omenească cu bunătatea și perfecțiunea lui Dumnezeu, arată sufletul său tot atât de credincios, cât și luminat. E adevărat că critica teologică n'a acceptat în întregime teoriile sale; totuși biserica catolică i-a recunoscut meritele sanctificându-l.

Prof. S. Katz.

1). Să fie amintit că privitor la Trinitate Anselm nu întrebuițează terminologia bisericii catolice, ci a orthodoxei.

Cad fulgii din văzduh, ca visuri albe...
 La porți auzi cântând „Florile dalbe”!
 Se-aprind pe la ferești lumini bizare
 Și anu-agonizează'n calendare!
 Pe Moș Crăciun l-am întâlnit pe stradă:
 Ducea cu el o lume de zăpadă,
 O lume de argint și jucării
 Pentru copii!...
 L-am întrebat, din ochi, de unde vine,
 Și moșu s-a uitat chiorș la mine:
 „De unde vrei să viu?... Cine nu știe,
 Că eu mă nasc și mor din... fantezie!”

Cad fulgii din văzduh, cad fără glas!
 Din lumea'n care cad, n-a mai rămas
 Decât o pată albă pe-un cavou!...
 Pe trotuare pașii n-au ecou
 Și când privesc la lumea care trece,
 Un gând involburat mă face rece!
 Sânt oameni vii,
 Sau sânt stafii!...
 Pe'ntinderi de câmpii aleargă vântul
 Și-a'nbătrânit azi noapte'ntreg pământul!
 Prin hornuri iese fumul alb și greu
 Și-mi pare'n el că văd pe Dumnezeu
 Cum se'mprăștie'n spațiu, să-și găsească
 Un chip de lut, ce'n noapte-o să se nască!
 Pe-aici e intuneric, dar El știe
 Și din înalt și-o smulge o făclie,
 Cu care va porni
 Și-L va găsi!...
 Cad fulgii din văzduh, ca visuri albe
 La porți auzi cântând „Florile dalbe”.

PAN.

CĂRȚI — REVISTE

E. Lovinescu :

„Firu'n patru.“

(roman — Editura Națională Ciornei).

Așa se chiamă cel de-al doilea roman al nababului de stil Eugen Lovinescu, în cenaclul căruia s-au dezvoltat remarcabili poeți, prozatori de talent și critici corecți. Ca autor a atator volume de îndrumări critice, d. Eugen Lovinescu ne apare în »Firu'n patru«, ca cel mai erudit scriitor român; posedând pe deasupra și meșteșugul uzării cunoștințelor, numai acolo unde se simte nevoie. Nu suntem revistă de critică și deci d. Lovinescu să nu ne ia în nume de rău, că nu rezervăm cărții *dsale* spațiul cuvenit. Vom vorbi despre ultima creație a simpaticului urs din str. Câmpineanu, desconsiderând calapodul criticii oficiale, iar cuvântul nostru vrem să fie simplă părere de cetitor.

Vom trece deci, peste rezumarea subiectului și ne vom opri numai la felul romanului, care este — după părerea noastră — accent de autobiografie, pus pe note teziste. Anton Klentze, zis Clinciu, zis și Bizu, și mai peste tot »neamtu« după părerea ministeriabilului Lică Scumpu; ne apare în primele pagini un personaj strein celui care-i chemat să ne vorbească despre teza amorului între doi intelectuali de rasă! Prezentarea eroului este târăgănată, până în momentul în care începem să stăm față cu însuși autorul. De aici înainte romanul devine antreneant și ne dăm perfect de bine seama că ne aflăm pe paginile unei cărți gândite. Teza pusă de d. Lovinescu? E clară și mai ales confruntabilă cu realitatea: *amorul între doi veritabili intelectuali, este*

menit să rămână ani de-a rândul, o simplă schiță de portret!

Și faptul, nu se datorește nepricepirii autorului în specialitatea în care dovedește talent mai mult decât trebuie, ci însăși legilor firești. Amorul în cazul de față formează un spectacol, care tinde spre permanetizare, fără a se întrevădea punerea ultimului punct de act final. Diana și Bizu sunt oameni ca restul semenilor, dar se încăpăținează cu reciprocitate ași desvălui unul altuia sentimentul de act final și când totuși cetitorul are impresia că vorba va aduce după sine și fapta, intervine acelaș dialog captivant — presărat cu adevăruri culese din experiența altora —, din care cauză vorba trăește cu vibrante palpații emotive; fapta rămânând simplu ecou, de gând nerostit!

Acesta este întregul roman al dlui Eugen Lovinescu: destrămarea sufletului până în cele mai adânci ascunzișuri, corpul rămânând cu chemarea pur romantică! În »Firu'n patru« d. Lovinescu ne-a dat un adevărat roman, în ansamblul căruia personajii treacă în virtutea corpului, pentru cele lipsite de sensibilitate sufletească și în virtutea sufletului, cele cari sufăr de prea mult suflet. Domnul Lovinescu ne-a prilejuit o desfătare poetică, în cadrul unui roman, remarcă — pe care cu tot regretul —, o spunem că n-am prea întâlnit-o în duzinele romanelor apărute în ultimii ani.

(a. n.)

Dragoș Protopopescu :

„Condamnații la castitate.“

(roman — Editura Națională Ciornei).

Despre d. Dragoș Protopopescu știm că este și profesor universitar, și nu ne-am închipuit nici odată că va putea trece în rândul autorilor de duzină! Sau, să fim și mai preciși,

nu ni l-am imaginat un singur moment, lipsit de elementul etic în măsura pe care o dovedește în exhibiția romanțată din volumul numit »condamnații la castitate«! Domnia sa, cel puțin ca profesor — și nu și universitar — putea să cunoască adevărul proverbului că nu »se poate face coadă de biciu din... orice!«. A încercat deci un material impropriu romanului, din care cauză nici nu se poate felicita și nici măcar nu avea dreptul să-și intituleze... porcăria »roman«! Profesorul universitar Dragoș Protopopescu a ținut să ajungă în rândul autorilor citați și a luat exemplul metoda argeziană, uitând faptul că acolo exista și un mare talent literar! Colecția »Rozidor« nu s-a îmbogățit măcar cu un volum de calitate »Nepoata Hatmanului Toma«, ci a înscris în numerile ei o anecdotă demnă cel mult de revistele lui Tănase. Dacă am mai sta să amintim și lipsa de legătură între nenorocirea (!) celor doi olteni și ansamblul petrecut în cele 184 de pagini, ar trebui să acuzăm pe autor de tragere pe sfoară și pe editor, de... victima unui mare pișicher! A doua și marea pată pe colecția »Rozidor« am văzut-o... așteptăm restul.

(a. n.)

M. Ar. Dan:**„Drăcovenii“.**

E suficient să fi parcurs o singură dată un volum de epigrame spre a bănuși, după titlul unei astfel de cărți, că vei savura din nou verva incisivă a unei colecții de catrene. Dacă te încumeți apoi să deschizi »Drăcoveniile« d-lui M. Ar. Dan, epigramistul timișorean îți apare în toată plinătatea sa răsboinică, înarmat copios cu spadele adecvate unei asemenea porniri belicoase, pentru că, dacă autorul se declară, în prefață, un mareșal escortat de obuziere indulate la cratere, desmintirea, în sensul afirmațiunii de mai sus, și se servește tonic și asfixiant, în paginile următoare.

Epigrama a devenit un gen literar »en vogue«, ca romanul și eseuul. În volume, prin reviste și chiar ziare, predilecția aceasta, delicată și riscantă, abundă cu generozitate, dar în detrimentul genului, mai excesiv decât ori care altul. Savurându-le, adică, mai exact spus, forțându-te să le silabisești, constăți că numai titlul mai rămâne din cuprinsul lor avariatic de efectul satiric.

Printre cei consacrați epigramiști se numără și d. M. Ar. Dan, nume sub care se

ascunde d. ing. Dion Mardan, profesor la Politehnica din Timișoara și autenticul autor al »Drăcoveniilor«, recent apărute.

Mediul timișorean, neexploatat, încă de un vrăciu al stihului de patru rânduri parfumate cu ecazită, i-a oferit d-lui M. Ar. Dan, ocazii suficiente spre a-și instrui lira-i strivitoare.

Intâiul deochiat în »Drăcovenii« a fost un cunoscut inginer din Timișoara, trecut din postul de director al serviciului apelor, ca director general al CFR:

*De-acuma n'am să mai beau vin
Nu doar că vinu-mi strică
Dar m'am convins la Vidrighin
Că: »apa te ridică«.*

Poșta română, când funcționa cum funcționa, sub direcția d-lui P. Papacostea, n'a putut rămâne fără un omagiu din partea unui specialist ca dl. Dion Mardan:

*Am constatat, mirat,
Că-i pentru prima dată
Când Poșta »chemată«
A răspuns imediat.*

Și fiindcă în curând vom fi chemați să ne alegem viitorii deputați, la recomandăm tuturor candidaților, cu sau fără noroc la despuieră urnelor, să nu-și însușească această deviză a precursorilor:

*Iar dela mine, bă, să știi
De mii de ori mai bine fac,
Molcum, în Parlament când tac,
De cât să spun mereu prostii.*

(i. pg.)

Dion Mardan:**„Organizarea Muncii în America“**

Puțini au fost dintre aceia, cari au cunoscut dubla activitate a D-lui Dion Mardan, cunoscutul epigramist și directorul manufacturii R. M. S. din Timișoara. Și totuși așa este: omul activează în două direcții de-apotrivă de rodnice. Pe lângă o activitate literară, în urma căreia, autorul s'a ales cu câteva volume, iată-l acum și pe terenul muncii științifice, ogor atât de sărac în cărți pentru organizarea lui. Dintr'un raport pe care l-a înaintat ministerului, în urma unei călătorii de studii ce-a făcut-o în America — d. ing. Mardan, a extras unele părți, pe cari le-a crezut nimerite pentru adaptarea lor la noi. Bazat pe note luate la fața locului, autorul deomstrează cu cifre și statistice, planșe pentru locuințe muncitorești — imensa preocupare ce a luat în Statele Unite organizarea muncii. Nu ne îndoiim că, introdusă cu timpul și la noi, metoda de lucru a Americanilor, raționalizarea muncii, ne va desvolta capacitatea de producție cantitativă și calitativă la un preț cât mai eștin, iar prin ea, exportul nostru va găsi deosebit pe piețele cari azi, încă ne sunt închise.

(i f.)

„Spinoza“

„Tratat despre îndreptarea intelectului“

(Traducea dlui S. Katz, cu o gravură în lemn de Marcel Olinesca.)

Prof. S. Katz, care'i tot odată și colaboratul nostru, a tradus pe Spinoza în românește,

pentru călăuzirea tineretului dornic de-a aprofunda filozofia lui Spinoza. Traducerea dlui prof. Katz este făcută după original, adică din limba latină, alcătuită fiind după toate regulile întrebunțate în traducirile din limbile clasice. Este o lucrare prețioasă, care s-a bucurat de frumoase aprecieri în lumea amatorilor de tratate filozofice din țară.

REVISTE

»AZI«. Anul II. Nr. 4. — O revistă tânără și mereu nouă. Harnicul ei redactor, d. Zaharia Stancu, a izbutit să creeze mai mult decât a crezut, poate. Din vastul și prețiosul material, remarcăm: »Literatura românească în Italia« de d. Mircea Eliade; »Apar niște oameni mici« de d. Romulus Dianu; Poemele, dlui Zaharia Stancu și »Necunoscut« de d. Eugen Jebeleanu. La cronică literară întâlnim scrisul viguros și frumos stilizat al dlor: Octav Șuluțiu, Dragoș Vrânceanu și D. Murășeanu. Cronică plastică e iscălită de subtilul poet Radu Boureanu; iar »notele mărunte« sunt pe cât de bogate, pe atât de variate. În revista »Azi« întrezărim marea publicație literară, de care se simte atâta nevoie în tot cuprinsul țării.

»VIATA LITERARĂ«. Anul VIII. Nr. 150. Poetul Valerian, deschide cu acest număr un concurs al Sonetului. Se reia un frumos început, făcut în urmă cu peste zece ani de revista »Săgetătorul« a dlui Mihail Sorbul. Despre »Provincie și premiile literare«, vorbește just și documentat, directorul revistei. O fină observație despre Oradea, are d. Octavian Suluțiu. Poezia este reprezentată prin dnii: D. Iov, Mircea Pavelescu, T. Păunescu — Ulmu, Mircea Cioraiu, Lucian Mănescu, Ion Focșeneanu și Petre Damaschin. Cefe trei comemorări: Iosif, Cerna și Chendi, se bucură de o deosibită atențiune. Strădaniile dlui I. Valerian sunt mai mult decât laudabile, dar în ansamblul atâtor reviste bucureștene, cu cettori bine formați, este firesc »Viața Literară« să treacă poate chiar neobservată.

»ROMANIA LITERARĂ«, continuă să apară bilunar, aducând prețioase informațiuni critice și editoriale. Interesant »Radio—Interview« cu d. Alexandru Rosetti, directorul editurii »Cultura Națională«, despre »Problema cărții literare«. La rubrica »Carnetul meu«, d. Camil Baltazar vorbește despre poetul V. Voiculescu. Reclama ultimilor noutăți literare, se bucură de-o bună prezentare.

»VREMEA«, a reușit să prindă ritmul vremii și fiecare număr aduce fapte noi. Prezentându-se mai mult un magazin »Vremea« știe să și prindă cetitori tot mai mulți. E un sistem admis în toate direcțiile, în afară de cel care duce spre literatură... sperăm însă că »Vremea«, nu cutează să se creadă și revistă literară! (a. n.)

PUBLICISTICA COTIDIANA, DESPRE »HOTARUL«. D. Perpesicius, excelentul critic bucureștean, fost cândva profesor și în orașul nostru, a iscălit în ziarul »Cuvântul« un neașteptat elogiu la adresa revistei noastre, din care extragem: »Hotarul«. E numele unei prea frumoase publicațiuni, ce apare la Arad, sub conducerea unui comitet de membri ai Ateneului popular din loc, ajunsă la al 6-lea număr (acum suntem la al 8-lea. n. a.) în aceeași desăvârșită ținută tehnică și intelectuală, dar aș cărei lectură e cu atât mai imperioasă în vremile acestea de efervescență revizionistă«.

Asupra celor scrise de criticul și poetul Perpesicius, vom reveni.

INSEMNAȚII

ȘOMERII. Aceleaș fețe mohorite, condamnate la suferință pretutindeni; și-au făcut deja apariția, majorând cifrele existente ale șomerilor. Sunt mulți. În fiecare an alții și totdeauna în număr considerabil. Apelul la caritatea publică a fost lansat, și desigur inimele caritabile cari sunt în plăcuta situație de-a putea ajutarea cituș de puțin își vor face și acum datoria ca'n fiecare an. Statul la rîndul său a dat ceva bani în toate orașele, după posibilități. An de an însă, în timp ce numărul șomerilor crește; al aceloră cu puțință de a le veni în ajutor, scade; tot astfel ca și ajutorul statului. Curbele, întirzierile de salarii, impozitele etc. sunt destule griji și povoaară pe umerii fiecăruia în zilele de astăzi; fără s'amintim surprizele, ce întîmpină pietonii la fiecare pas din partea cerșitorilor, a copiilor vagabonzi, sau bătrînii neputinciosi.

Nu numai că o ameliorare în problema șomajului nu a intervenit, ci din contră, aspectul pe care acesta l-a luat, trebuie să pună pe griji de-o potrivă, pe toți factorii de răspundere, investiți cu situații în strînsă legătură, cu ofertele brațelor de muncă. Altcum în fiecare an grijile se perpetuază și de fiecare dată, cu mai puține șanse de izbîndă.

O asociație caritabilă. O muncă demnă de remarcat în ajutorarea șomerilor, întreprinde ca de altfel în fiecare an, »Asociația Funcționarilor Particulari Aradani« pentru membrii ei. Cu toate posibilitățile — atît de restrînse de altfel — s'a colectat din donațiunile membrilor ei, frumoasa sumă de peste 40.000 lei, a căror contravaloare, în natură, va fi distribuită în preajma sărbătorilor, celor nevoiași.

Fie ca odată ce luminările vor fi aprinse pentru sărbătorirea prasnucului ce vine: în fiecare inimă, mila pentru de-aproapele ajuns pe drumuri, să facă din noi cît mai mulți oameni cu gesturi nobile, într'ajutorarea celor nevoiași. Pentru că, cine știe, dacă pe aceste vremuri

grele, la anul, în situația lor, nu vom fi și mulți dintre noi!?

(i. f.)

CONFERINȚELE »ATENEULUI POPULAR ARADAN«. »Ateneul popular arădan« și-a inagurat Duminică 10 Dec. al treilea ciclu de conferințe, organizate pentru desgroparea vieții românești de altă dată și pentru înfățișarea problemelor actuale din acest ținut de graniță.

Părintele dr. Gh. Ciuhandu, ca și în anii precedenți, a deschis acest ciclu vorbind despre »Românii de acum două sute de ani, la frontiera apuseană a județului Arad«. S. sa, care este un adânc cunăscător al istoriei religioase și politice a Transilvaniei, a utilizat statistici inedite dela 1746 și 1777, după care se vede că din 900 de contribuabili, 303 erau cu nume românești, 189, cu nume germane, 308 cu nume sîrbești, în urma colonizării Sîrbilor și a sîrbizării numelor românești; și numai 100 de Unguri. La 1777, Aradul avea 5595 de ortodocși și 2434 de catolici (germani și unguri).

Conferința a fost însoțită de interesante diagrame, arătând raportul numeric, favorabil pentru Romîni.

A doua conferință a »Ateneului popular va avea loc la mijlocul lunii Ianuarie, cînd va vorbi d. prof. Al. Constantinescu despre: »Ce citesc elevii noștri?« (rezultatul unei anchete școlare locale). Dsa va conferența mai tîrziu despre »Fresca socială a lui Liviu Rebreanu«. Vor vorbi deasemenea dnii: Al. Negură, despre »Poezia ardeleană de după războiu«; Isaia Tolan (subiect rezervat), Oct. Lupaș: »Dr. N. Oncu și Nicu Stejerel«; Ed. I. Găvănescu: »Debuturile literare ale lui Slavici, la Arad«. Din afara membrilor »Ateneului« s-au anunțat alți conferențieri, ale căror subiecte vor fi amintite din timp. Conferințele vor avea loc, la palatul cultural.

(e. g.)

NOTE

ORIENTAREA IN SPRE DREAPTA a obștei românești, pornită, fără multă vânturare de principii, mai curând din instinctele adâncurilor și cristalizată, deocamdată, din lipsa unui conducător, în diverse grupări și asociații naționaliste, — capătă din ce în ce mai accentuat adeviziunea oamenilor ponderați, și cu judecată.

Nu este locul să împingem și de aci spre această deslegare destinele nației, ruptă de suferințe și zădărită de mizerii și de rușinea unor ani neroditori.

Instinctele de viață ale neamului vor călăuzi, sigur și poruncitor, viitorul, în direcția dela care nimeni nu-l va putea abate. O generație întreagă, crescută în spiritul și cultura românească, se pare că a luat asupra sa sarcina și răspunderea reînfrăcinării în meleagurile acestea a ideii de **naționalism integral**, rotonjit în toate puterile lui de viață, așa cum, din motive de oportunitate, bătrânii au socotit că nu-l mai pot ocroti și înțelege.

În orice caz, așteptăm cu inimă primitoare și nădejdi mari, înfruptările ce vor trebui să vină, ca o ultimă scăpare, din exaltarea unui sentiment al muncii, al răspunderii și al sacrificiului, care stă la baza mișcării, ce freamătă azi s'von imperceptibil, iar mâine va vrea să încingă întreg pământul românesc.

CAPITALA BANATULUI. — spre care avem ațintită mereu

privirea noastră de megieși împreună râvnitori, — ne-a adus în toamna aceasta, realizarea unor străduinți generoase. Icuirea între atâtea instituții de bancă și comerț a școlii de arte frumoase, mărturisește râvna de a da expresie de culoare și formă, spiritului local, în semnul mereu reînnoit al artelor plastice. — Profesorii, dnii Al. Pop, Romul Ladea și Catul Bogdan, toți trei cu un trecut de mari eforturi desfășurat în slujba acestei școli, sunt chezașii unui viitor tot atât de rodnic. În altă parte, Institutul Social Banat-Crișana, înviorat de munca și contribuția unor cărturari desinteresati, a făcut să apară prin îngrijirea d-lui Ioachim Miloia, al doilea buletin al său, cuprinzând o seamă de studii, date statistice și discuții pe linia marilor probleme sociale, politice și culturale ale vremii. Mai în urmă, o foaie periodică, intitulată, combativ, «Frontul» pune în gardă o mână de tineri, publiciști și profesori, pentru a sluji unui ideal de etică politică și naționalism integral.

Aceste manifestații, alăturate atâtor inițiative sociale și de cultură, care animă viața metropolei ce pe malurile Begheiului, sunt semne exterioare ale involburării energiilor ce se frământă în adâncuri, spre rodiri noi și așteptate, ca o plinire de fapte culturale în Banatul, — pământ și cer de-apururi românesc.

IVAN BUNIN, sexagenarul poet rus, a fost onorat recent cu premiul Nobel pentru literatură al acului. Câtă vreme același premiu pentru pace a fost văcuvit de titular, se pare că acesta al literaturii nu poate suferi o vacanță temporară. Și cum, după anumite prevederi, a trebuit să se premieze în acest an un slav, sorții au căzut asupra lui Ivan Bunin.

Puțin cunoscut la noi, unde a fost cultivat doar de un grup restrâns de literați Apusul, de altfel bine informat, rămâne și el dator cu referințe de-amănunt asupra omului și operei. Atâta se știe că trăiește în Franța unde stăruie într-o atitudine potrivnică U. S. S. R.-ului, care la excomunicat încă din anul 1920. Astfel Bunin se prezintă în continuarea unor tradiții literare cari îi urcă filiațiunea spirituală până la Turgheneff, cu care are multe afinități de suflet și de concepție. Se pare că această calitate de «alb» a contribuit și ea la adunarea voturilor, în timp ce Maxim Gorki, celalalt rus, acesta exponent al comunismului, a trebuit ocolit din considerațiuni de ordin politic.

Așteptăm acum ca opera noului premiat să ne sosească pe căile de circulație largă a notorietății ce confere titlul, spre a verifica marca și valoarea talentului, — lucru care singur trebuie să cumpănească în acordarea laurilor.

(I. V.)

„FITA“

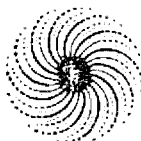
FABRICA DE IMPLETITURI ȘI TRICOTAGE DIN ARAD

Oferă pentru sezonul de iarnă și primăvară articolele sale frumoase și de calitate neintrecută cum

sunt: Pulovere, veste, cămăși polo, cămăși fileuri, berete basce, costume de baie, ciorapi și toțfelul de alte tricotațe.

PREȚURI DE
CONCURENȚĂ

„ASTRA“

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE
VAGOANE ȘI AUTOMOTOARE

A R A D

Lei 10.—

Tip. CORVIN, Arad.